

**Oponentský posudek bakalářské práce Veroniky Tvardkové:
„Počátky ochrany přírody na našem území.“**

Předložená bakalářská práce obsahuje 48 stran textu, 5 stran seznamu pramenů a literatury a 18 příloh. Práce je logicky správně členěna, po formální stránce přehledně uspořádána, text je výstižně formulován a je takřka bezchybný. Nalezené překlepy (str.21, 1.odst., 4.řádek: *věnovali*, spr. věnovaly, s.22, 1.o., 20.ř.: *Harcu*, spr. Harzu, s.24, 3.o., 8.ř.: *ji*, spr. jí, s.28, 4.o., 1.ř.: *důležití*, spr. důležité, s.29, pozn.7: *schulz*, spr. schutz, s.37, 3.o., 16.ř.: *nepopulární a širší veřejnosti*, spr. nepopulární u širší veřejnosti, s.42, 2.o., 23.ř.: *díla... vzbudily... jsou... vydávané a analyzované*, spr. díla... vzbudila... jsou .... vydávána a analyzována, s.44, 2.o., 9.ř.: *Lukenské cesty*, spr. Lukenská cesta, s.44, 4.o., 2.ř.: *učinili*, spr. učinily) nemají vliv na srozumitelnost textu. Pečlivě jsou zpracovány poznámky v textu. Rozsáhlý soubor citované excerpované literatury a pramenů, z nichž mnohé jsou objevné, svědčí o nevšedně komplexním přístupu autorky k problematice počátků naší ochrany přírody.

V úvodu do problematiky (1.1.) autorka pojednává o vztahu člověka a přírody v období industrializace a vymezuje širší souvislosti vzniku ochrany přírody. Správně upozorňuje na to, že příroda a kultura nejsou od sebe ostře odděleny. V následující části (1.2.) logicky vysvětluje použitý metodický postup i členění práce a zdůvodňuje její zaměření na územní ochranu přírody. Upozorňuje na to, že informace o počátcích ochrany přírody u nás jsou nedostatečné a nekompletní. K tomu dodávám, že je to také tím, že historií ochrany přírody se až dosud nezabývali historici, ale výhradně profesionální či neprofesionální ochránci přírody. Neznám žádnou fundovanou společenskovědní studii o historii ochrany přírody. Předloženou bakalářskou práci lze proto právem považovat za průkopnickou.

Historické kořeny ochrany přírody autorka v kontextu euro-americké kultury nalézá především v estetickém ocenění přírodních hodnot. Na základě vhodně vybrané literatury analyzuje vztah člověka k přírodním hodnotám od antiky přes středověk až po novověk (2.1.-2.3.). Nelze zcela souhlasit s převzatým tvrzením, že *“Evropská středověká sídla byla „ostrůvky“ uprostřed hustých lesů, bažin a hor...“* (str.9, 1.o. 7.ř.). To snad mohlo platit pro sídla zakládaná v průběhu raně středověké kolonizace (na našem území 11.-13. století), ale rozhodně ne v oblasti pravěké ekumeny, již od neolitu souvisle osídlené zemědělci (na našem území především moravské úvaly a širší Polabí). V této oblasti se po tisíciletí vyvíjel „archetyp krajiny pravěkých zemědělců“ (Gojda 2000), vyznačující se mozaikou malých sídel, polí, pastvin a řídkých pastevních lesů. V závěru této části práce autorka výstižně objasňuje vzájemný vztah počátků romantismu, průmyslové revoluce a ochrany přírody. Objevna je citace Josefiny Gomez Mendozy o vlivu romantismu na rané ochranné snahy ve Španělsku. Její konstatování o tom, že romantici dávali přednost horským oblastem, plně platí i pro střední Evropu a české země. Vývoj lidského postoje k přírodě v novověku autorka vhodně dokumentuje na příkladu francouzského a anglického parku (2.3.2.).

Nejcennější částí práce je 3. kapitola, věnovaná počátkům ochrany přírody. V úvodní části autorka vymezuje tři časová období a tři (čtyři) „dimenze“ ochrany přírody, které bude v těchto obdobích analyzovat. Domnívám, že by bylo vhodnější, aby tato úvodní část byla zařazena do metodické kapitoly (1.2.). Časové rozčlenění je logické, i když by bylo možné období prvopočátku a následující počátek 20.století spojit, neboť další části práce ukazují, že tato dvě období nejsou z hlediska ochrany přírody na našem území významně odlišná. Logické je i členění ochrany přírody na tři „dimenze“. Významný český sozolog Jan Čerovský, od kterého je toto členění převzato, pojednává o třech „stupních“ ve vývoji ochrany přírody, které považuje za tři období „svou podstatou vývojová... a rozmanitě se prolínající“

a o mezinárodní ochraně přírody pojednává jako o „stupni čtvrtém, přesněji řečeno čtvrté dimenzi“ (Čeřovský 1986). Nepovažuji ovšem termín „dimenze“ za vhodný pro oddělení soukromých snah, spolkové činnosti a aktivit státu. Domnívám se, že by v této souvislosti bylo vhodnější hovořit o „formách“ ochrany přírody.

Autorka podrobně charakterizuje počátky ochrany v Severní Americe (3.1.1.) a v Evropě (3.1.2.) a vysvětluje rozdílnost přístupů, stručně pojednává i o počátcích mezinárodní ochrany přírody (3.1.3.). Díky využití především našich pramenů a to i nejstarších českých prací o ochraně přírody (jsou účelně doplněny některými zahraničními prameny), především prací v současnosti takřka zapomenutého J. S. Procházky, ukazuje tato část práce, jak na dění v naší ochraně přírody působily severoamerické a evropské vzory.

Nejvýznamnější částí práce je kapitola 3.2., ve které je podrobně popsán vývoj ochrany přírody na našem území od prvopočátků až do roku 1938. Ve třech časových obdobích autorka výstižně charakterizuje výsledky soukromých snah, spolkové činnosti a aktivit státu. Využívá přitom jednak všech disponibilních literárních pramenů, rozptýlených však v celé řadě často málo dostupných publikací, jednak vlastního studia zachovaných dokumentů. Lze konstatovat, že takto uceleně a podrobně nebyly ještě počátky naší ochrany přírody popsány. Autorka popisuje úspěšné i neúspěšné snahy o územní ochranu přírody, neúspěšné snahy o její legislativní zajištění, podrobně charakterizuje spolkovou činnost související s ochranou přírody. Velmi oceňuji zvláště objasnění pozadí vydání tzv. silvestrovského výnosu MŠANO z 31.12.1933, považovaného dosud (neprávem) za právně relevantní zřizovací výnos u celé řady zvláště chráněných území v ČR (3.2.3.3., str. 36). V případě publikování (které vřele doporučuji) by bylo vhodné prezentovat seznam všech takto vyhlášených území s charakteristikami a s uvedením jejich osudu v současnosti. Podobně objasnění významu pozemkové reformy z let 1919-1925 a přidělového zákona z roku 1920 pro vznik celé řady rezervací. Autorka řadu z nich uvádí, ovšem dochází k nesprávnému závěru, že i když jich „bylo mnohem více, není nutné si je zde vyjmenovávat“ (str.38). Opět v případě publikování doporučuji uvést co nejúplnější seznam takto vyhlášených území. Našel jsem v této kapitole jedinou nepřesnost: životní data prvního profesionálního českého ochránce přírody Rudolfa Maximoviče. V práci je uvedeno, že žil v letech 1886-1936 (str.36). Rok úmrtí je zcela jistě uveden nesprávně. R. Maximovič odešel do důchodu až v roce 1948 a ještě v roce 1956 publikoval stať o ochraně přírody, kterou autorka cituje v poznámce na str.37.

Velmi zdařilá je část práce, pojednávající o prvních chráněných územích v českých zemích (3.3.). Perfektní je historie vyhlášení Žofinského pralesa (3.3.1), doplněná charakteristikou osobnosti zakladatele hraběte Jiřího Buquoye 3.3.2.). Autorka popisuje nejen postup vyhlášení prvých dvou pralesních rezervací na našem území, ale podrobně objasňuje osobnost jejich zakladatele a objasněně poukazuje na význam jeho, v souvislosti s ochranou přírody dosud neznámých, kontaktů s J. W. Goethem a Alexandrem von Humboldtem.

V závěru práce (4.) jsou stručně shrnuty a zobecněny získané poznatky. Autorka správně zdůrazňuje význam české historické šlechty v počátečním období ochrany přírody na našem území. K tomu je ovšem nutno dodat, že ochranné aktivity byly mezi šlechtou (a později i mezi buržoasií) zcela výjimečné. Tím více vyniká význam osobností hraběte Jiřího Buquoye a knížete Jana Adolfa II. Schwarzenberga.

Celou práci vhodně doplnila autorka 18 přílohami. Vlastními fotografiemi ilustruje rozdíly mezi francouzským a anglickým parkem a uvádí fotografické kopie některých významných dokumentů. Škoda, že se nepodařilo zjistit datum pořízení fotografie v příl.18. Dnešní přírodní rezervaci Buky u Vysokého Chvojna tvoří dnes souvisle zapojená bučina ve stádiu zralosti, která vypadá úplně jinak, než na reprodukované staré fotografii, kde je les v pokročilém stádiu rozpadu.. Fotografie velmi pěkně dokumentuje význam starých fotografií při objasňování dynamiky lesních geobiocenóz v chráněných územích.

Závěr: Studentka V e r o n i k a T v a r d k o v á prezentuje ve své bakalářské práci vzorovou a doslova průkopnickou studii o počátcích ochrany přírody v českých zemích. Přesvědčivě dokázala, že je schopna tvořivě aplikovat poznatky získané studiem a že je schopna samostatně řešit náročně zadané úkoly.

Práci hodnotím jako **v ý b o r n o u**, doporučuji ji k obhajobě a vybrané výsledky doporučuji autorce publikovat.

V Brně 11. března 2009

Doc. Ing. Antonín Buček, CSc.
*Ústav lesnické botaniky, dendrologie a geobiocenologie,
Mendelova zemědělská a lesnická universita v Brně*